

Εκατοπενήντα χρόνια της ίδρυσης της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας.

*Υπό Επισκόπου Ριρούτας
Μακαρίου Τηλλυρίδη*

Στην ιστορία του Ελληνισμού της Διασποράς που άρχισε με την πτώση πρώτα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και στη συνέχεια με τις εξελίξεις τις πολιτικές που λάμβαναν χώραν στην επικράτεια της νεοσύστατης Ελληνικής Πολιτείας εξέχουσα θέση κατείχε ο γνωστός σε όλους μας Αιγυπτιώτης Ελληνισμός. Η πόλη του Μεγάλου Αλεξάνδρου η Ελληνική Αλεξάνδρεια που μέχρι σήμερα τιμά το Ελληνικό όνομα στα νεώτερα χρόνια διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των Ελληνικών θαυμάτων που κυριαρχούσαν συνήθως εκεί όπου οι Έλληνες απόδημοι πατούσαν το πόδι τους και δημιουργούσαν θρύλους και επιτεύγματα. Την καλύτερη εθνική και θρησκευτική αποστολή επιτελούσαν οι Έλληνες της διασποράς και για τηνπερίπτωση οι Έλληνες της Αιγύπτου και για την ακρίβεια εκείνοι της Αλεξάνδρειας.

Η Αλεξάνδρεια λοιπόν το στολίδι αυτό στην φιλόξενη χώρα του Νείλου συγκέντρωσε ένα σημαντικό αριθμό Ελλήνων των πιο αντιπροσωπευτικών που μπόρεσαν και δημιούργησαν όνομα ξακουστό και τίμησαν την Μητέρα Πατρίδα τους. Άρχισαν λίγοι σε μια εποχή που ο κόσμος αναζητούσε να ζήσει μια πιο ξένοιαστη και άνετη ζωή. Η μαύρη σκλαβιά που κυριαρχούσε στον χώρο της Ελλάδας ανάγκασε πολλούς να μεταναστεύσουν και να εγκατασταθούν πρωτίστως στην πόλη του Αλέξανδρου που θύμιζε ακόμα το πέρασμα και την παρουσία των Ελλήνων που άφησαν ζωντανά κειμήλια και μαρτυρίες της ένδοξης καταγωγής τους. Το Ελλη-

νορθόδοξο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας στάθηκε στο πλευρό αυτών των Ελλήνων μεταναστών που αποτελούσαν πια και το ποίμνιό του. Έδωσε ενθάρρυνση και αγκάλιασε σαν μάνα στοργική τα παιδιά αυτά που πάλευαν για ένα καλύτερο αύριο. Έτσι η Εκκλησία με την μακραίωνή της παράδοση έγινε η κιβωτός της σωτηρίας για την διατήρηση της εθνικής υπόστασης και καταγωγή των διαλεκτών αυτών τέκνων της. Η ψυχική αυτή ανωτερότης καθρέπτιζε την αγνή τους διάθεση, την παραδειγματική τους τιμιότητα αλλά πρό παντός την αγάπη τους για προσφορά μέσον του πολιτισμού του και έτσι πάντοτε συνέχισαν να είναι φορείς προόδου, φωτισμού και αλτρούισμού. Η Αλεξάνδρεια έγινε ο φάρος του ανεξάντλητου Ελληνικού πολιτισμού και αντικατέστησε τις Αθήνες στην κοιλάδα του Νείλου. Σχολεία, Εκκλησίες, Νοσοκομεία, Πνευματικά Κέντρα, Πολιτιστικές οργανώσεις, Γηροκομεία, Δικηγορικοί Σύλλογοι, Συσσίτια, Επιστημονικές Επετηρίδες και Περιοδικά, Εφημερίδες κτλ. αυτός είναι ένας σύντομος και ενδεικτικός κατάλογος το πώς κινήθηκαν και έδρασαν οι Έλληνες της Αλεξάνδρειας. Και να ακριβολογήσουμε ας αναφέρουμε μερικά ονόματα Ελλήνων που δόξασαν το όνομα της Ελλάδας στην Αίγυπτο: Του Ιωάννη Καζούλη από την Ρόδο που το 1770 διατηρούσε εμπορικό οίκο στην Αλεξάνδρεια, που εννοούσε να κρατά εμπορικά του κατάστιχα με λογιστική τάξη και να κάμη μάλιστα και τραπεζικές δουλειές...». Του Νικολάου Παπάζογλου από τη Ζάκυν-

θο που το 1798 που πήρε μέρος με 300 άλλους Έλληνες σαν ναύαρχος του Αιγυπτιακού στόλου στις μάχες του Σιμπριχίτ και της Γκίζας. Μάλιστα ήταν τόσο η επιτυχία του με τον ηρωισμό, την ανδρεία και την αυταπάρνησή του που ο Μ. Ναπολέων του έδωσε τον βαθμό του συνταγματάρχη... Ακόμα ένας άλλος ατρόμητος Έλληνας που υπηρέτησε σαν καβάσης κάποιου μεγάλου Μαμελούκου ο Βαρθολομαίος αναδείχθηκε εξαιρετος στις αποστολές που ανέλαβε. Και φθάνουμε στην εποχή του Μωχάμετ Άλη που ήταν ο ανορθωτής και φιλοπρόδοος δημιουργός της νεώτερης Αιγύπτου. Στην Καβάλλα όπου έζησε συνδέθηκε με στενή φιλία με το μεγάλο καπνέμπορο Μιχ. Τσοίτσα. Όταν ο Τσοίτσα έφθασε στην Αιγυπτο μαζί με άλλους Έλληνες ο Μωχάμετ Άλη τους δέχθηκε με ιδιαίτερη τιμή και τους χρησιμοποίησε σε θέσεις κλειδιά και έγιναν οι καλύτεροι του σύμβουλοι. Ονόματα όπως Ροδίτης, Καζούλης, Ζιζινίας, Λάσκαρης, Παυλίδης (γνωστός σαν Δρανέτ Πασάς - Κύπριος προσωπικός γιατρός του Μ. Άλη) και άλλοι στάθηκαν δίπλα του, τον βοήθησαν σε όλους τους τομείς και εκείνος με την σειρά του τους έδειξε εμπιστοσύνη και συμπαραστάθηκε στο δικό τους πολύπλευρο επιχειρηματικό και δραστήριο έργο.

Έτσι όταν πια οι Έλληνες της Αλεξανδρείας αισθάνθηκαν την ανάγκη να οργανωθούν και να προσφέρουν καλύτερα τις υπηρεσίες τους στον αναπτυσσόμενο Ελληνισμό της παροικίας σκέφτηκαν την ίδρυση ενός σωματείου που στη συνέχεια θα δικαιώσει τις προσδοκίες και τους πόθους τους. Η ιστορική απόφαση που λήφθηκε τον Φεβρουάριο του 1843 εκπλήρωσε ένα μεγάλο κενό στον χώρο της Ελληνικής παροικίας Αλεξανδρείας. Ιδρύματα εκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά ήταν

από τις πρώτες αποφάσεις. Ίδου μια από τις πρώτες τους αποφάσεις. Για την ιστορία παραθέτουμε ολόκληρο το πρακτικό που έχει ως εξής: «Είς την συνέλευσιν της Εικοστής πέμπτης Απριλίου του έτους Χιλιοστού οκτακοσιοστού τεσσαρακοστού τρίτου εν τω Συνοδικώ του Αγίου Σάββα περί σχολείου παρόντων των υποφαινομένων συνδρομητών εγένοντο αι εξής προτάσεις και αποφάσεις:

Επροτάθη θα βεβαιωθή ότι η συνδρομή να εννοείται υποχρεωτική τόσον δια τον παρόντα χρόνον καθώς και δια τους επακολούθους εν όσω υπάρχει αυτό το σχολειον, χωρίς κανέναν να ημπορή να αποποιηθεί την πληρωμήν της συνδρομής του.

Επροτάθη τι πρέπει να διδάσκεται εις αυτό το σχολειον και απεφασίσθη να διδάσκειται χωρίς παρεκτροπήν, η Ελληνική Γλώσσα δια διδασκάλων Αλληλοδιδακτικού και Ελληνικού και η Γαλλοίταλική όπου την σήμερα αι συνδρομαί αρκούσιν, και εις το μέλλον προχωρούντα τα εισοδήματα να διδαχθώσι και άλλα μαθήματα.

Επειδή μέλλει να συστηθή αντιπροσωπεία όλων των συνδρομητών, δια το δύσκολον των Γενικών Συνελεύσεων επροτάθη να διορισθή Πρόεδρος αυτής ο εκλαμπρότατος κύριος ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΣΙΤΣΑΣ και έγινε δεκτός παμψηφεί.

Επροτάθη να γίνη εκλογή δώδεκα αντιπροσώπων όλων των συνδρομητών η οποία να διοργανώση τα του Σχολείου γενικώς, κατά την ανωτέρω βάσιν της διδασκαλίας και ενταυτώ να διοργανωθεί αυτή η ίδια ως προς την διαχείριση της επιτροπικής υπηρεσίας καθ' όλον το διάστημα του χρόνου αρχομένου από την στιγμήν όπου συστηθή το σχολειον αυτό το κοι-

νόν και αρχίσωσι τα μαθήματα και εκλέχθησαν παμφηφείοι ακόλουθοι:

Ιωάννης Γ. Ίβος, Αναστάσιος Σωτήρη, Δημήτριος Αργυρίδης, Γεώργιος Πεστεμαλτζόγλου, Νικόλαος Τζάκαλης, Δημήτριος Κάσδαγλης, Σταμάτης Πρώιος, Γεώργιος Μινώτος, Ιωσήφ Μπαχαδούρης, Μεγάλος Καλογιάννης, Δημήτριος Ποτέσσαρος και Γεώργιος Αδέπ.

Έγινεν επί τέλους δεκτή η πρώτη πρότασις ότι η συνδρομή θέλει είναι υποχρεωτική δι' όλον τον καιρόν καθ' όν θέλει υπάρχει αυτό το σχολείον χωρίς να ημπορεί κανένας να αποποιηθεί αυτήν την πληρωμήν της συνδρομής του.

Δια το δύσκολον του να συγκροτείται η συνέλευσις πλήρης με όλους τους συνδρομητάς καθώς απεδείχθη εις την παρούσαν περίπτωσιν αποφασίζεται ότι εις κάθε συνέλευσιν ήτις θέλει συγκροτείται χρονικώς αφού κηρυχθή επ' Εκκλησίας εις δύο Κυριακάς κατά συνέχειαν και κατ' αυτόν τον τρόπον προσκαλεσθώσιν οι συνδρομηταί, θέλουν συστήνει πλήρη την συνέλευσιν εκείνην, όσα μέλη συνέλθουσιν εις αυτήν και τα ελλείποντα θέλουν εισθε εις χρέος να παραδέχονται απροφασίτως τας τάξεις της συνελεύσεως.

Επρωτάθη εις την ίδιαν συνέλευσιν και η περί Νοσοκομείου υπόθεσις και αφού ε συζητήθη αρκούντως απεφασίσθη ότι οι ίδιοι αντιπρόσωποι και πρόεδρος να ενεργήσουν και του Νοσοκομείου τα πάντα και την επιτροπικήν διαχείριση καθώς τα του σχολείου, και δια τα μέσα τα οποία χρειάζονται προς συντήρησίν του να γίνη μία καταγραφή προαιρετικής συνδρομής, η οποία και αυτή να είναι κατά τον ίδιον τρόπον υποχρεωτική ως και εκείνη του σχολείου.

Επί τέλους απεφασίσθη ότι εις κάθε συνέλευσιν τόσον γενική όσον και των αντιπροσώπων, θέλει αποφασίζεται δια της ψήφου των πλειόνων κάθε πρότασις και υπόθεσις και η μειοψηφία θέλει είναι υπόχρεως να συνυπογράφη με την πλειοψηφίαν τα αποφασισθέντα.

Υπογραφαί: Μ. Τσοϊτζας, Ν. Στουρνάρης, Ι. Καγκάδης, Ι. Γ. Ίβος, Ν. Τζάκαλης, Μ. Καλογιάννης, Κυριακός Στ. Τσαπέκου, Δημ. Κάσδαγλης, Γ. Μινώτος, Α. Σωτήρη, Δ. Αργυρίδης, Γ. Πεστεμαλτζόγλου, Ν. Κυτριλάκης, Εμμ. Βλαχάκης, Σ. Δημητρίου Δημ. Κορτέσης, Αβραάμ Χρόνιας, Γεώργιος Κεχράς, Μ. Μαύρος, Κ. Σαρρής, Ν. Πλατειδης, Γεώργιος Δημητρίου, Κυριακός Γεωργίου, Γεώργιος Αργύρης, Πρωτοσύγγελος Νικηφόρος, Γεώργιος Μοριδης, Αθανάσιος Κοκκιλάνης, Κωνσ. Καλογιάννης, Α. Οικονόμος, Ι. Τζιβτανίδης, Αριάν Αμπέτ, Η. Παπαδόπουλος, Κωνστ. Μιχαήλ, Δ. Κουβαράς, Γ. Μποτζογγέλης, Πανταζής Κουτζογιαννόπουλος, Ιωάν. Χ. Νικολάου Παππίδης».

Αυτοί οι ωραίοι οραματισμοί και τα σχέδια συνεχίστηκαν για πολλές δεκαετίες. Οι Έλληνες της Αλεξάνδρειας με τον δυναμισμό, την δημιουργικότητα, την ευφυΐα, τον προγραμματισμό δεν άφησαν τομέα της ζωής με τον οποίο δεν ασχολήθηκαν. Σε όλους λοιπόν τους τομείς οι Έλληνες της Αλεξάνδρειας πρωτοπορούσαν και με την ενεργητικότητά τους έκαναν το θαύμα τους. Δεν φοβήθηκαν να παίρνουν αποφάσεις και να προτείνουν σχέδια μεγαλεπήβολα. Είχαν την πεποίθηση και την βεβαιότητα ότι σαν Έλληνες θα διέπρεπαν, είχαν την πίστη ότι ανήκαν στην πιο ένδοξη φυλή που έδωσε τον πολιτισμό στους λαούς της γης και οι πρόγονοι τους έγιναν φωτεινοί σκαπανείς για

ό,τι ωραιότερο και πιο θαυμαστό μπορούσε να παρουσιάσει η ανθρώπινη διάνοια και δεξιοτεχνία. Σε όλα ήσαν πρώτοι και ποτέ τους δεν σκέφτηκαν για τις τυχόν δυσκολίες και τις επικίνδυνες διακινδυνεύσεις. Ήθελαν να δημιουργήσουν και ταυτόχρονα να προσφέρουν πρώτα στους γύρω τους για τα δικά τους εθνικά, πολιτιστικά, κοινωνικά και άλλα συμφέροντα και μετά στους άλλους που τους θεωρούσαν αδελφούς τους και ήθελαν να μοιράζονται κι αυτοί όχι μόνο τον υλικό τους πλούτο αλλά και τον πνευματικό. Οι Έλληνες της Αλεξάνδρειας μπροστά στις πρωτοποριακές τους ανόδους και τα επιτεύγματά τους δούλεψαν σκληρά με θυσία και άμιλλα για να τιμήσουν έτσι τη χώρα που τους γέννησε και είδαν το φως της ημέρας. Ένα φως που σκορπούσε απ' όπου περνούσαν σοφία και αυταπάρνηση, μεγαλουργήματα και επιτυχίες. Δεν ήξεραν τι θα πει ήττα. Και αν ακόμα ερχόταν έβρισκαν τρόπους να την απομονώσουν και να την ξεπεράσουν. Τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια, οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι και τα Εντευκτήρια, οι Εκκλησίες οι μεγαλοπρεπείς, τα Νοσοκομεία και άλλα παρόμοια που αναφέρθηκαν προηγουμένως δεν είναι λόγος υπερβολικός μα μια πραγματικότητα και ένα γεγονός σημαντικό στην πορεία του απόδημου Ελληνισμού της Αιγύπτου και ιδιαίτερα εκείνου της Αλεξάνδρειας

Σε προηγούμενες μελέτες μου που αναφέρονται στην ιστορία π.χ. της Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης της περιβολήτου αυτής κολοσσιαίας προσφοράς, των Πα-

τριαρχών Αλεξανδρείας Μελετίου Πηγά (1590-1601), Κυρίλλου Λουκάρεως (1601-1621), Μητροφάνη Κριτοπούλου (1636-1639), Σαμουήλ Καπασούλη (1710-1723), Ματθαίου Ψάλτη (1746-1766), Καλλινίκου Ολυμπίου *1858-1861), Ιακώβου (1861--1865), Φωτίου (1900-1925) και Μελετίου (1926-1935), των εκλεκτών μελών της Ελληνικής Ομογένειας της Αιγύπτου Γ. Κηπιάδη, Δ. Μιτζή, των αδελφών Αμπέτ, Ν. Νικολαΐδη, Κ. Σιμωνίδη, ακόμα του Αγίου Νεκταρίου, και άλλων συναφών σχέσεων προσώπων και πραγμάτων προσπάθησα να τονίσω και να αποδείξω την ζωντανή παρουσία τους στην Αίγυπτο αλλά ταυτόχρονα να επιμείνω ότι τόσο εύκολα δεν σβύνει το πέρασμά τους και η προσφορά τους δεν ξεχνιέται μα ούτε και σήμερα ερχόμαστε να πούμε επειδή απουσιάζει όλο εκείνο το ένδοξο παρελθόν χάσαμε την Αλεξάνδρεια ή τον Ελληνισμό της Αιγύπτου. Φυσικά ο στίχος του Καβάφη... «Σαν έτοιμος από καιρό, σαν θαρραλέος - αποχαιρέτα την Αλεξάνδρεια που φεύγει...» δεν πρέπει να μας τρομάζει και να μας δημιουργεί αισθήματα απαγοήτευσης και απελπισίας. Δεν πρόκειται ποτέ η παρουσία των Ελλήνων έστω και αν αριθμητικά μειώνεται με τον χρόνο να εξαφανίσει την Ελληνική πνοή που πήρε για τόσες χιλιετηρίδες. Η Αλεξάνδρεια είναι το καμάρι του Ελληνισμού της Διασποράς γιατί ήταν εξ αρχής Ελληνικό κέντρο πολιτισμού, γραμμάτων και τεχνών. Συνεπώς αυτή την ιστορική πραγματικότητα δεν μπορεί εύκολα κανείς να αγνοήσει. Χρειάζεται τόσο από μέρους της Ελληνικής Πολιτείας και του Ελληνορθόδοξου Πατριαρχείου μας

αγώνας και εργασία προς την κατεύθυνση αυτή. Και ένας να παραμείνει κάτοικος που δεν θα συμβεί ποτέ η Αλεξάνδρεια δεν θα χάσει την Ελληνική της αίγλη και το Ελληνικό της πνεύμα. Ακόμα και το κοιμητήριο της Αλεξάνδρειας περικλείει ένα ζωντανό μήνυμα αισιοδοξίας - είναι ένα αποδεικτικό στοιχείο-και ας μην μπορούν οι νεκροί να μιλήσουν-έστω βουβό μας μεταδίδει αυτό το πνεύμα με το οποίο έζησαν και δούλεψαν τόσες λαμπρές γενιές προγόνων μας στα ιερά της χώματα. Το πνεύμα του αρχαίου πολιτισμού μαζί με εκείνο του Ορθόδοξου συνυπάρχει για δυο τώρα χιλιετηρίδες. Έδωσε ό,τι καλύτερο και ωραιότερο μπορούσε για την ανάπτυξη και πρόοδο του τοπικού πολιτισμού, που οπωσδήποτε επηρεάστηκε. Γι' αυτό υπάρχουν και τοπικοί παράγοντες που υποστηρίζουν και θαυμάζουν και λατρεύουν κάθε τι το Ελληνικό. Τούτο είναι παρήγορο και ενισχύει τους λίγους που έμειναν στην Αίγυπτο και εκείνους που αγωνίζονται για την διατήρηση της Ελληνικής παρουσίας στην φιλόξενη γη του Νείλου.

Όσο κι αν ο αριθμός των Ελλήνων μειώνεται τόσο πρέπει το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας που είναι ο φορέας και κύριος θεμελιωτής της πορείας του Ελληνισμού στην Αίγυπτο να ενισχυθεί περισσότερο από την Ελληνική Πολιτεία και από όλους τους παράγοντες της Ελληνικής κοινωνίας της Αιγύπτου. Το Πατριαρχείο δεν πρόκειται να παραδώσει ποτέ την σκυτάλη σε κανένα. Το Πατριαρχείο θα συνεχίσει να υφίσταται με τους λίγους και εκείνους που ακολουθούν την Ορθόδοξη μας πίστη. Δεν πρόκειται να έλθει στιγμή που θα πούμε ότι τώρα τέλειωσε η αποστολή του τα κλείνουμε και φεύγουμε.

Όσο υπάρχει ζωή στην γη αυτή το Πατριαρχείο θα συνεχίσει την αποστολή του απρόσκοπτα και χωρίς επηρεασμούς από τις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές που υφίστανται και παρουσιάζονται κάθε λίγο και λιγάκι. Το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας υπήρξε πάντοτε ο φάρος ο πνευματικός και ο άξονας πάνω στον οποίο κινήθηκαν η ζωή και η εξέλιξη των Ελλήνων της Αιγύπτου. Δεν υπήρξε στιγμή που στην παρουσία των δύο χιλιάδων χρόνων εγκατέλειψε την σκυτάλη του αγώνα και του προορισμού του. Μπορεί να υπήρξαν στιγμές παρακμής αλλά όμως έμεινε και διατήρησε την Ελληνικότητά του και την πορεία του μέσα στις μαύρες μέρες ξένων κατακτητών αλλοθρήσκων. Νόμιζε κανείς ότι κάποτε θα έσβυνε το φως που εξέπεμπε στις ψυχές των ολιγάριθμων πιστών του. Δεν συνέβηκε ποτέ κάτι τέτοιο. Η αποστολή του Πατριαρχείου παραμένει πάντοτε η ίδια. Ο Πατριάρχης του Θρόνου του Αγίου Μάρκου θα παραμείνει πάντοτε ο φύλακας της άγιας κληρονομιάς της Ορθοδοξίας και του Γένους μας. Πιστός στην αποστολή του μόνος πολλές φορές χωρίς συνεργάτες ακόμα και χωρίς ιερείς θα συνεχίσει με την παρουσία του να δίνει λίγο φως ελπίδας και αισιοδοξίας στους λίγους Έλληνες και στις ψυχές τους θα γεμίζει ανακούφιση. Σημαντικός λοιπόν αν όχι και μοναδικός παράγοντας συνέχισης της παρουσίας του Ελληνισμού της Αιγύπτου παραμένει το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας.

Τα τελευταία χρόνια είχα την ευκαιρία να επισκεφθώ αρκετά κέντρα των Ελλήνων της Αιγύπτου και να διαπιστώσω τον σφυγμό και τον παλμό με τον οποίο κινήθηκε το πνεύμα τους για ίδρυση και ανάπτυξη σ' όλους τους τομείς, ιδιαίτερα στην Αλεξάνδρεια που οπωσδήποτε θυμί-